مولانا بزرگ رشید
(ری یونین، فرانس)

سید عطاء اللہ شاہ بخاری...... مسلم ہند کا خطیب بے دل

بحرِ ہند کے انتہائی جنوب میں واقع ماریشش کے قریب فرانس کے ماتحت ایک چھوٹا سا جزیرہ جسے ری یونین کہا جاتا ہے۔ وہاں کے دوست احباب کی دعوت پر مارچ ۲۰۰۶ء میں ۵ روز کے لیے جانے کا اتفاق ہوا۔ ری یونین میں بسنے والے مسلمانوں کی اکثریت ہندوستان کے صوبہ گجرات سے ہے ان کے آباواجداد ۲۰۰ سال قبل ملازمت کے سلسلے میں گجرات سے آئے تھے۔ یہاں تقریباً ۱۴ سے ۱۵ شہر ہیں۔ ہر شہر میں مسلمان ہیں۔ مسجدیں بھی بڑی خوبصورت بنائی ہیں۔ ایک دارالعلوم بھی ہے۔ سینٹ لوئس شہر میں ہندوستان گجرات ڈابھیل کے مدرسے سے تعلق رکھنے والے مولانا بزرگ رشید ایک عرصے سے مقیم ہیں۔ انہوں نے مجھے ۲۶رجون ۱۹۳۶ء کے ایک رسالہ ''مسلم گجرات'' کی فوٹو اسٹیٹ دی جس میں امیر شریعت سید عطاء اللہ شاہ بخاریؒ کی گجرات آمد پر ایک شذرہ تحریر کیا گیا تھا۔ چونکہ وہ رسالہ گجراتی زبان میں تھا اس لیے انہوں نے خود ہی اس کا ترجمہ بھی لکھوایا ذیل میں مذکورہ شذرہ تحریر کیا جاتا ہے۔
(عبدالرحمٰن باوا۔ ڈائریکٹر ختم نبوت اکیڈمی۔ لندن)

بجلی کی زد میں آتے ہیں پہلے وہی طیور
جن کا چمن سرا میں بلند آشیانہ ہو

اس شعر کا ایک جیتا جاگتا ثبوت ''سید عطاء اللہ شاہ بخاری ہے'' ان کے بولنے کی جوادا ہے وہ ان کو کئی بار جیل لے گئی۔ ایک نڈر لیڈر کی حیثیت سے جب بھی وہ گرفتار ہوئے ہر بار ہنستے ہوئے جیل گئے۔ بخاری کی خطابت کا ہی اثر ہے کہ ان کی قادیانی مخالف تحریک کی گرمی پنجاب میں خصوصاً اور مسلم ہند میں عموماً تیزی سے پھیل رہی ہے۔ ان کا یہ کارنامہ بطور یادگار تحریر کیا جاسکتا ہے۔

بیان پر قابو رکھنے والا دلوں پر حکومت کرتا ہے۔ زبان کا جادو، حق بات کی تبلیغ اور سچائی کا پرچار کرنے کا ذریعہ بنتا ہے۔ ایسی توفیق صرف ایسے فرد کا مقدر ہوتی ہے، جو خدمت خلق کے لیے اللہ تعالیٰ کی طرف سے مقرر کیا جاتا ہے۔ پھر ایسا شخص نہ صرف اس ماحول کو زندہ رکھتا ہے بلکہ اس مقصد کے لیے خود بھی زندہ رہتا ہے۔ ایسا شخص لاکھوں میں ایک ہوتا ہے۔ اور زمانے میں کبھی کبھی پیدا ہوتا ہے۔

سید عطاء اللہ شاہ بخاری پنجاب کے مشہور احرار لیڈر ہیں۔ جن کو سننے کے لیے لوگ بے تاب ہیں اور سننے والا اپنے آپ کو خوش قسمت سمجھتا ہے کیونکہ امت اور ملک ایسے سحر انگیز خطیب کے بغیر جیتی ہے۔ شاہ صاحب آج گجرات تشریف لائے ہیں اور سورت ضلع کے مسلمان ان کے خیالات سننے کے لیے خوشیاں منا رہے ہیں۔

قوم کی ترقی اور ملک کی آزادی کے لیے جدوجہد، ان کی زندگی کا نصب العین ہے۔ احرار جماعت کا پنجاب اور یوپی میں خاص اثر ہے۔ اور وہ اپنے اس مشن میں کامیابی کے ساتھ آگے ہی بڑھتے چلے جارہے ہیں۔ پنجاب میں قادیانی مخالف جو تحریک چل رہی ہے۔ اس کا کامیاب ہونا شاہ صاحب کا ہی احسان ہے۔ شہید گنج تحریک مجلس احرار اسلام کی بڑھتی ہوئی مقبولیت سے خوف زدہ ہوکر پنجاب کے ٹوڈی حکمرانوں نے چلائی ہے، جس کا مقصد سکھوں سے مسجد کا حصول نہیں بلکہ احرار کو نقصان پہنچانا ہے۔ حالانکہ احرار جو ملک وملت کی بہترین خدمت بجالا رہے ہیں شاید ہی اس کا کوئی انکار کرسکے۔

”مسلم“ گجرات جون ۱۹۳۶ء کے اس تاریخی صفحے کا عکس، جس میں امیر شریعت سید عطاء اللہ شاہ بخاری کی شخصیت پر گجراتی زبان میں شذرہ درج ہے

Tel. Add: "MUNADI

મુસ્લિમ ગુજરાત

તંત્રી: અઝીઝુદ્દીન એફ. સૈયિદ
મુનાદી

વાર્ષિક લવાજમ
હિન્દ માટે—રૂા. ૪
પરદેશ માટે રૂા. ૬
(નવ શીલીંગ)
છ માસિક:
હિન્દ માટે રૂા. ૨॥
પરદેશ માટે રૂા. ૩॥
છુટક નકલ:—પાંચ પૈસા.

વર્ષ ૨ જું—સપ્તાહ ૩૧ મો

શુક્રવાર ૧ લી રબી. આખિર ૧૩૫૫
૨૬ મી જુન ૧૯૩૬

મુદ્રક અને પ્રકાશક:—
અબ્દુલ્લાહ ફખરૂદ્દીન સૈયિદ
મુદ્રણ અને પ્રકાશન સ્થળ:—મુસ્લિમ-ગુજરાત પ્રેસ, આગાતાલાબ રોડ, સુરત.

વ્યવસ્થાપક:—
મુહમ્મદ ઉસ્માન
"કમેર" માસિકના તંત્રી.

મુસ્લિમ-હિન્દનો અજોડ વાણી-વીર ગુજરાતમાં

પંજાબના
અહરારી આગેવાન

હિન્દના
અજોડ વક્તા

મૌ. સૈયિદ અતાઉલ્લાહ શાહ બુખારી

ગિજલીકી ઝદમેં આતે હૈ ય પહલે સુની તુયૂર,
જો ઇસ ચમન સરામેં બુલન્દ આશિયાં રહે!

ઇકબાલના આ બોલના, સૈયિદ અતાઉલ્લાહ શાહ બુખારી એક જીવતા જાગતા પુરાવા રૂપ છે. વાણી ઉપરની તેમની સરદારી તેમને અનેકવાર જેલ લઇ ગઇ છે! અને એક નિડર લીડરને છાજે તેમ તેઓ, જેટલી વાર છૂટ્યા છે તેટલી વાર ફરી પાછા જેલ ગયા છે.

કાદિયાનીઓ વિરુધ્ધની તેમની ચળવળ પંજાબમાં ઉશ્કેરાટ અને મુસ્લિમ-હિન્દમાં ઉગ્ર ગરમી જે પરિસ્થિતિએ પહોંચી છે તે બુખારીની વાણીની અસરના એક ઉત્તમ દૃષ્ટાંત તરીકે ગણી શકાય છે.

"ઈન્ન મિનલ બયાનિ લસિહ્રા!"

[સાચેજ, વાણીમાં જાદુ છે!]

બયાન (વાણી) ઉપર કાબૂ ધરાવનાર દિલો ઉપર હુકૂમત કરે છે; "વાણીનો જાદુ", હકની તબ્લીગ અને સત્યના પ્રચારનું ઉત્તમોત્તમ સાધન છે. જે વ્યક્તિ એની તકદીરમાં હોય છે તે, ખલ્કની ખિદમત માટે ખુદાના બંદાઓ જાણે તકીનો લ્હાવો લઇને આવે છે. તે વાતાવરણ જીવતું તથા લોક-હૃદય જાગતું રાખે છે અને લાખોની તમન્ના "લબ્બયક!" તેના એક બોલ માટે તલસતી રહે છે. પરંતુ, એવા હોય છે લાખોમાં એકજ અને તેઓ પાકે છે યુગોમાં કદી કદાચજ.

સૈયિદ અતાઉલ્લાહ શાહ બુખારી—પંજાબના મશહૂર અહરારી અગ્રેસર—એવા એક છે. તેમને સાંભળવાનું નસીબ મેળવનાર ખરેખર, પોતાને નસીબવંત કહેવડાવી શકે છે; કારણ કે ઘણી વાર પ્રજાઓ અને દેશો, એવા જાદુ બયાન ખતીબો (વક્તાઓ) વિનાજ જીવે છે અને જીવતી છતાં મરેલું તેમ જીવન પસાર કરે છે-મુર્દા દિલીમાંજ સબડયા કરે છે.

શાહ સાહબ આજે ગુજરાતમાં તશરીફ લાવ્યા છે અને સુરત જિલ્લાના મુસલમાનો તેમના વિચારો અને અભિપ્રાયોનું મનન કરી રહ્યા છે.

કોમની તરક્કી અને મુલ્કની આઝાદી માટેની કોશિશો, તેમની જાહેર જિન્દગીનું ખાસ સ્વરૂપ છે. તેમનો અહરાર પક્ષ પંજાબ અને યુ. પી. માં ખાસ અસર ધરાવે છે અને પોતાના મજકૂર હેતુઓની પ્રવૃત્તિઓ જોરશોરથી આગળ ધપાવે છે. પંજાબમાં કાદિયાનીઓ વિરુધ્ધ પ્રજાની લડત મુસ્લિમ લોક-મતનું પ્રબળ રૂપાન્તર શાહ સાહબના વાણી-પ્રભાવને ઘણે અંશે આભારી છે. શહીદગંજની ચળવળને અંગે પંજાબી મુસલમાનોમાં માંહોમાંહે જાગેલ કમનસીબ ખટપટોને કોરે મૂકીએ તો, અહરારો મુલ્ક અને મિલ્લતની સુન્દર સેવા બજાવી રહ્યા છે એની કોઇ બાગેજ ના કહેશે.